

De cura avenacea = von der Haber-Cur / publice disputabit Johann Gottfried Fiedler.

Contributors

Fiedler, Johann Gottfried.
Hoffmann, Friedrich, 1660-1742.

Publication/Creation

Halae Magdeburgicae : Typis Johann. Christiani Zahnii, [1714]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/fkyvhtb9>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

D. O. M. A.

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO REGLÆ DOMUS PRINCIPE
AC DOMINO,

DN. CAROLO

PRINCIPE PORVSSIÆ, MARCHIONE
BRANDENB. RELIQUA
PRÆSIDE,

DN. FRIDERICO HOFFMANNO,
ORDINIS MEDICI h. t. DECANO,

DE

CURA

AVENACEA

Von der

Saber = Sur,

PRO GRADU DOCTORALI

M. AUGUST. MDCCXIV.

PUBLICE DISPUTABIT

H. L. Q. C.

JOHANN GOTTFRIED FIEDLER,
Vratislaviensis Silesius.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
TYPIS JOHANN. CHRISTIANI ZAHNII,
Acad. & Senat. Hallensis Typogr.

Q. D. B. V.
DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS
DE
CVRA AVENACEA.

PROOEMIUM.

Inus certe laudanda est illa Medicorum nostri temporis consuetudo, qui exotica atque in alienis terris nata remedium genera nostris domesticis, quæ omnibus patent atque in promptu sunt, longissime præferunt. Neque vero si peregrina præstantiora & ad sanandum majoribus viribus instructa essent, sollicitudo hæc foret Medicorum culpanda; at vero ut plurimum nostris illa esse virtute inferiora experientia quæ optima rerum magistra est, in dies fere edocemur. Tanta enim est benignissimæ
natu-

naturæ parentis sapientia, ac tam providens cura, ut omnibus terræ incolis non modo ad vitam alimentis, sed etiam adversus morbos medicamentis prospexerit. Atque adeo olim singulis terris sua remedia sufficiebant; postea vero quam remotarum rerum atque condimentorum & alimentorum cupidissimi facti sumus, nostra etiam nobis fordere remedia cœperunt, ita ut incredibili amore in peregrina neque fatis nobis cognita ab aliis vero nationibus intempestive celebrata nunquam non feramur, ubi tamen plerumque ingens illa, quæ nos lactavit de eorum usu, spes, subinde fallit atque destituit. Laborant autem hoc novitatis studio atque cupiditate in primis Germani, quibus ferme nulla erga optimam matrem Naturam est fides atque constantia. Ulterius quoque detestandus nostræ Germaniæ Medicorum is mos est, quod simplicia, & quæ in usum atque auxilium alma natura suggerit ubivis obvia remedia, admodum negligent, iisque arte humana excogitata varieque mixta vel chymice elaborata longissime præferant. Equidem Chymia artium longe nobilissima non suo usu ac fructu in Physicis æque ac Medicis destituitur, & sua quoque laus chymicis remediis constat, si tamen comparisonem velimus simplicium
cium

cium & sic dictorum Galenicorum cum ipsis chymicis instituere, certe illorum præstantia atque efficacia in medendo longe his foret superior. Habemus ante oculos quas pedibus calcamus simplicissimas, longe tamen efficacissimas herbas, quarum virtus recte perspecta ac cognita aliis pretiosis magno titulo superbientibus chymicis arcanis ac præparatis longe multumque est præferenda. Sicuti enim Natura ubique simplex est, & hac simplicitate maximas operationes sapientissime præstat: ita etiam Natura corporis nostri ægrotans simplici medicina gaudet atque contenta est. Equidem in hujus asserti confirmationem plura possent copiosius adduci, nobis tamen hoc loco tantum suffecerit aquam simplicem cum Avena, Radice Cichorii & Nitro coctam, ceu præstantissimum remedium in exemplum proponere. Constitui nempe DEO auspice, Specimis inauguralis loco de Potu avenaceo vulgo *Cura avenacea* Haber: Sur/paulo fufius differere, & quam eximiæ utilitatis hic potus in medendo præ aliis pretiosis remediis sit, clarius & fufius demonstrare. Cui instituto, ut omnis veritatis qui est unicus fons ac scaturigo DEus suam concedat gratiam, est quod humillima prece efflagitamus.

§. I.

DE *Cura avenacea* acturi ante quam pro more telam ipsam aggrediamur hancque materiam in theatrum disputatorium producamus, omnino necessarium est, ut initium dicendi a consideratione & notione Nominis sumamus. Cum enim voces rerum sint indices, & rerum docendarum instrumenta ac principia, exponere nobis incumbit, quid per *Curam avenaceam* significare velimus, utpote sine genuino hujus appellationis sensu facile errores propullulare possunt. *Cura* igitur *avenacea* a nobis hoc loco sumitur pro potione vel decocto ex *Avena* tanquam principali ingrediēte parato ad usum maxime internum accommodato, germanice *der Haber-Tranc* / *die Haber-Cur* / quod ad similitudinem *Decocti lignorum* germanice *die Holz-Cur* / exprimitur. Vocatur etiam a quibusdam *Ptisana avenacea*, *Potus avenaceus*, *Potio avenacea*, non quod eadem sit cum *Ptisana* illa *Galen*i de qua totum librum conscribere eamque maximis laudibus exornare sustinuit; sed quod ad imitationem ejus parari & porrigi soleat; parabatur vero illa ex hordeo ejusque cremore cum aqua simplici, & pro potione porrigebatur: nostra vero ex *Avena*, additis quibusdam adhuc aliis idoneis & salutaribus ingredientibus mediante decoctione & repetita ebullitione paratur. *Ptisana* Veteribus quoque dicebatur cibi genus ex hordeo integro pinsendo ab exteriori cortice mundato & aqua confectum, vulgo cremor hordei dictum; nostra vero ex *Avena* in forma dilutiori pro potu porrigitur.

§. II.

Interim non negandum etiam veteribus jam cognitam fuisse curam, quam hic tractamus, avenaceam. Et licet plerumque sub ptisanæ nomine ab *Hippocrate* & *Galeno* potus hordeaceus intelligatur: non dubitandum tamen etiam paratam fuisse hanc potionem ex Avena, cui *Hippocrates* humectandi & refrigerandi virtutem adscribit, imprimis *libr. II. de Victus ratione p. m. 356.* dicens: *Avena comesta humectat & refrigerat, itemque in sorbitione accepta*, ubi per *Sorbitionem* quam *σοφῆμα* effert, nihil aliud intelligit quam potionem ex avena decoctione paratam, quæ *σοφῆματα libro de Victus ratione in Morb. acut.* summopere commendat, & in acutis quibusvis porrigenda præcipit, uti ex toto citato libro, item *libro de Affectionibus p. m. 526.* liquet: *Sorbitiones autem in omnibus morbis dato, aut ptisanam &c.* Successu tamen temporis, nescio quo fato, Ptisana illa seu potio avenacea adeo in desuetudinem abiit, ut ne quidem ullum Medicorum ejus fecisse mentionem recordemur, & nisi a Recentioribus ob virtutem ratione & experientia comprobata iterum ex tenebrarum squalore resuscitata fuisset, ad huc dum eximius ejus usus nos lateret, & plerisque incognitus esset. Id quod gratiæ divinæ, ac humanitati *Richardi Loveri*, Medicinæ celeberrimi Doctoris & Practici, qui ante paucos annos Londini anno ætatis **XCII.** vitam cum morte commutavit, acceptum referimus, qui primus illud arcanum, uti appellat in Anglia cum amicis, hinc & cum aliis communicavit, unde cum ceteris ipsius arcanis in lucem publicam emissis in germanicam linguam fuit translatum. Etenim ad summam
usque

usque senectutem cum *Lowerus* pervenerit Potionem hanc toties in Anglia experientia comprobata cum aliis probatis medicamentis mundo erudito offerre decrevit, proximo ægrotanti etiam post cineres inferviturus. Observaverat enim Curam hanc avenaceam in plurimis morbis omnique ætate usum maximum præstitisse, imprimis vero expertus erat in celeberrimo Angliæ Medico *D. de S. Catharina* hujus potionis usum, qui vitam ad annum usque CXX. salvam incolumemque conservaverat. Hinc & in Germania nova hæc cura seu potio avenacea innotescere ac ægrotantibus ut potus minus nauseam creans commendari cœpit.

§. III.

Temporibus equidem *Divi Coi* Medicorum facile Principis, potio hæc tantummodo simplex ex *Avena* cum aqua cocta porrigebatur, & sub nomine *σοφήματος* sive *Sorbitionis* adhibebatur, quæ vero tandem uti supra diximus, plane in desuetudinem abiit, donec nostris temporibus *Johannes de S. Catharina* illam in lucem iterum revocaret, qui radicem *Cichorii* addebat & saporem adjecto saccharo gratiorem reddebat, & hoc modo correctam in usum vocans vitam ad summam produxit senectutem. Huic Potui postea *Lowerus* lapidis prunellæ quicquam adjiciebat; & hæc est potio illa de qua in præsentī agere ejusque vires & usum inquirere iuvante DEO instituimus. Compositio vero sequenti modo, quam ipsa *Lowerus* in *citato Tractatu* describit, sese habet:

Recipe Avenæ recentis mundatæ libram unam semis, Radicis *Cichorii silvestris* concisæ manipulum unum,

unum , aquæ fontanæ mensuras duodecim , indantur ollæ firmiori vitreatæ , coquantur ad consumptionem dimidii , & per linteum , sine expressione fortiori , colentur. Colaturæ adde salis prunellæ unciam semis , sacchari non refinati uncias sex , ebulliat adhuc semel , & ab igne remota stet per diem & noctem operta & quieta ; sequente die decantetur in vitra vel ollas vitreatas , cavendo tamen ne materia crassior in fundo residens potui immisceatur ; vitra arctissime claudantur , & in cellam posita usui servantur.

§. IV.

Verum enim vero observandum circa avenam est, quod aliquoties & affusione aquæ puræ & frequenti fricatione prius probe sit depuranda, quo potus clarior & ad sorbendum gratior reddatur ; particulæ enim terrestres impuriore, sese aqueis flexibilibus glabris facile implicant, insinuantque, & sic pelluciditatem, quæ potui gratiam conciliat, impediunt. Expedit quoque recentem potius quam annosiorē avenam seligere, quod mucilaginem gratiorem adhuc in se contineat. Maxime vero omnium enitendum est ut intermixtum lolium ab ea separetur : sæpissime enim vitio agrorum aut ob continuas vernaes pluvias accidit ut simul lolium in magna copia succrescat , & avenæ, quam præ ceteris frumentis appetere videtur , permisceatur. Hoc omni cura ab avena per cribrum , uti Rustici solent, secerni, sique tempus suppetit diligenter seligi debet. Et hæc unica est causa, cur a multis habeatur avena pro frumento stupefactivo & gravativo, quod vertiginem atque dolores causetur, cum tamen per se plane sit insons , & potius contra vertiginem

B

nem

nem & dolores teste *Tabernamontano Lib. I. Sect. VII. cap. 21.* adhibeatur. Lolium vero si admixtum fuerit, imprimis ad cerevisiam coquendam, per fermentationem particulæ stupefactivæ, aliis mucilaginosis implicatæ, exaltantur, quæ accedente postea lupulo crudiore, facile caput feriunt & perturbant, neque solum vertiginem, sed etiam dolores, si largius assumatur, inferunt. Ab hoc igitur lolio ubi liberatur avena, nullum amplius periculi aut damni metus locum invenit.

Additione vero salis prunellæ vis ejus diuretica & refrigerans magna ex parte augetur. Non enim ignotum est, quam egregios effectus laudatissimum nitrum in morbis præstet. Mihi vero non sine ratione loco salis prunellæ placet recipere nitrum depuratum, eo quod hoc ipsum in febribus tam continuis quam intermittentibus, sanguinisque effervescentia minuenda, majoris efficaciam ipso prunellæ sic dicto lapide deprehendatur: sub elaboratione enim salis prunellæ additione sulphuris nitrum deflagrat, hincque Spiritus volatilis acidus nitri in auras abigitur, & pars ejus quodammodo alcalifatur, unde secundum *Ettmüllerum in Colleg. chymic. Tom. I. Oper. p. 259.* minoris pretii medicamentum in illis affectibus qui nitro vulgo adscribuntur, existit.

§. V.

In genere vero notandum hoc loco est, coctionem duplicem seu repetitam ebullitionem juxta præscriptum *Loweri* non adeo esse necessariam, siquidem statim ab initio nitrum & saccharum adjici possunt: neque enim video rationem cur demum altera post pri-

primam coctionem ebullitione addi hæc debeant. Coctione plenaria, & si placet, ebullitione repetita peracta, ptisana nostra in vasis lapideis vel vitreis in loco frigido, quod imprimis tempore æstivo summe necessarium, asservanda, clausis arctissime eorum orificiis, ne ace scat, & inde saporem vel odorem ingratum acquirat, & insalubris fiat: difficulter enim diu fert ætatem, imprimis æstivo tempore, accedente enim aere calidiore fermentationem subit, saporem acidum & odorem ingratum contrahit, sicque ad bibendum inepta redditur. Cellæ autem potione commissa, particulae graviores terrestres ad fundum vasis præcipitantur, potus vero intra xxiv. horarum spatium clarus pellucidusque evadit, a fæcibus seu residentia crassa per decantationem lenem separandus & usui impendendus. Ceterum si cui volupe est potionem colore gratiores reddere, cujus quidem absentia ptisanæ nihil quicquam derogat, in coctione addi potest radicis anchusæ uncia una, vel rasuræ ligni santali rubri uncia duæ, quod fecit *Cl. Johannes Francus in der Haber Beschreibung*. Hæc vero cum ceteris speciebus igni non nimis forti committere, ne oras ollæ transcendat & colorem rubrum in cæruleum mutet, oportet.

§. VI.

Est hæc quam dedimus & jam perlustravimus simplex illa & optima descriptio Curæ avenacæ, quæ in quamplurimis morbis felici cum successu adhibetur. Neque opus est alia addere specifica, quæ sæpius efficaciam ejus magis obtundunt quam augment. Interim si cui libet pro varia intentione huic vel illi mor-

bo dicata alia quædam simplicia jam dictis addere, per nos licebit, modo non sint contraria aut potum invertant. Unde excludi merito debent spirituosæ volatilia aut aromatica calidiora, quia sub coctione maximam partem virium in auras ablegant, & intentioni hac ratione minime satisfaciunt; neque sulphurea fixa seu resinosa addere oportet, quippe in quæ menstrua aquosa nullum vel parvum jus inveniunt. Terreæ fixa vix quoque locum inveniunt, utpote quæ cum aqua posthac colanda parum aut nihil virtutis communicant, sed potius in filtro cum aliis particulis crassis terrestribus subsistunt. Bene tamen adjici possunt ea quæ particulis mucilaginosæ viscidis constant, quæ aqueis solventibus obediunt. Ita Decocto avenæ rasura cornu cervi vel radix scorzonæræ in febribus malignis; radix & flores pœoniæ herba betonicæ verbenæ in affectibus capitis & nervorum, radix valerianæ in oculorum vitiis, radix glycyrrhizæ helenium radix & herba tussilaginis ficus &c. in pectoris symptomatibus, melissa pulegium in uteri morbis, petroselinum in calculo, fumaria vel trifolium fibrinum in malo hypochondriaco & scorbuto, radix lapathi in arthritide &c. pro varia intentione simul superaddi possunt; quibus tamen omissis etiam nostra ptisana egregie satisfacit. Si quoque cui certam ob causam volatilia spirituosæ & aromatica addere animus est, y. gr. aquam cinnamomi spirituosam, ventriculi roborandi gratia, illa sub finem si decantatus a residentia potus fuerit, addi potest.

§. VII.

Perspectis potionis nostræ avenaceæ partibus constitutivis ejusque parandi modo examinato, singulorum nunc ingredientium in specie examen instituemus: horum enim natura, principiis ac operandi modo perspectis, facile quoque erit de potione ex hisce composita formare judicium.

Primarium autem nostræ potionis ingrediens *Avena* vilissimum & contemptissimum frumenti genus constituit, equis & anseribus quam homini convenientius a *Güldenkee in Consilio diætetico* citra meritum æstimatum, cum tamen Veteres Germani avena excorticata pro delicato & usitato cibo *secundum Plinium Hist. Nat. libr. XVIII. c. 17.* in jusculis, decoctis & pultibus usi fuerint, ac ex hoc cibo robusti & validi evaserint; quin imo adhuc amyllum ex avenæ semine paratum apud Wallos in cibis æstimatur, & uti *Dale Pharmacolog. Supplemento p. 247.* testatur, ab illis Lummary vocatur: Alpestres quoque avenam mola comminutam in sartagine cum aqua coctam, sale & butyro paratam in deliciis habent, uti *Cl. Behrens in Selectis diætet Sect. II. Cap. II. §. 1.* ex *Höferi Herc. L. I.* refert. Et quid opus peregrina afferre testimonia, cum juscula avenacea optimum ægrotis, alios cibos respicientibus, præbeant alimentum, nuncque a plurimis Medicis quotidie commendentur; humectant insuper spirituumque impetum & sanguinis effervescentiam mitigant, sicque refrigerant. Et jam apud Veteres talia juscula sub nomine *diætæ tenuis* in febribus & morbis chronicis, tam pro nutritione moderata & abstergendis atque detergendis primis viis secundum *Ett-*

müllerum, quam temperandis succis acribus commendabantur. In Norwegia & Scotia, referente Dn. *Behrens Select. dietet. loc. cit.* ex avenæ farina panis parari solet egregius, saporis grati ex tritico parato æquiparandus; & multis in locis quoque cerevisia ex mera avena paratur, uti in Poloniæ & Hungariæ variis locis, quæ sane cerevisia sapore, colore, & viribus se maxime commendat, & in Anglia quoque in frequenti usu est ob vim calculum pellendi. Ubi tamen attendendum, ut bene fermentetur ac defæcetur satis, alias enim flatuosa deprehenditur, ac alvum constipare a *Güldenklec in Consilio dietetic.* accusatur. Pultes, quibus veteres Romanos vixisse, verbis *Plinii*, manifestum est, exinde paratæ vim nutritivam obtinent, ac uberrimam eamque benignam chyli copiam suppeditant. Facillime enim in ventriculo dissolvitur ex avena paratus cibus, unde & eandem *tenuissimi levissimique succi concretionem*, *molli pelli coopertam* vocat *Cl. Sponius, Comment. in Aphor. nov. Sect. IV. n. 48.* Quare *Tabernæmontanus Libr. I. Sect. VII. c. 21.* testatur experientia comprobatum se habere, infantes cibus ex avena paratis educatos, robore & formæ elegantia ceteris longe præstare, idque D. *Turnerum* in suis propriis infantibus probasse & expertum esse. Hinc quoque *Mæbius Epitom. Instit. | p. m. 454.* pultes & juscula ex avena excorticata parata ægris pariter ac sanis utilia commendat. Denique *Tabernæmontanus l. c.* in febribus ardentibus & malignis alimentum benedictum appellat; sique ex jure carniū decoquitur, cibus fit haut ingratus, sapore & virtute restaurativa ægris porrigendus. Verum enim vero pultes avenaceas

ceas in nimia copia assumptas flatus in intestinis excitasse deprehensum fuit: massa enim farinacea ob viscositatem qua pollet intestinorum plicis & lateribus facile adhæret, poros eorum obliterat, sicque ob transpirationem liberiores impeditas flatus tunicas intestinales distendentes exoriuntur, imprimis si digestio ventriculi fuerit depravata. Huic malo ut obviam eamus, optimum est pultibus aut jusculis semen anisi, carvi vel aliud quoddam adjicere, quibus digestio promoveatur, flatuum generatio inhibeatur, & horum expulsio promoveatur; sique alvus segnis observetur, addi possunt passulæ minores, quæ alvum facile lubricam conservant.

§. VIII.

Ast non solum avena facultate egregia pollet alimentosa, sed etiam medicamentosam possidet non satis prædicandam. Ob virtutem enim temperantem acrimoniam lymphæ in catarrhis, in raucedine egregie prodest, notumque in hac ceu evporiston mucilaginem vel jusculum ex avena cum successu adhiberi; quin imo ad sitim extinguendam, ad tussim a *Bechero* jusculum ex avena maximopere laudatur. Sic a *Tabernamontano lib. I. Sect. VII. c. 21.* farina & ptisana avenacea five in jusculis, five in cibo, five quocunque modo usurpata, ad dolores capitis, item in mania ac vertigine egregie laudatur. Ad tussim ronchum & phthisin incipientem decoctum avenæ cum liquiritia, vel solus cremor avenæ ceu expertum remedium a *Colero* & *Tabernamontano l. c.* celebrantur, id quod *Rolfincius* quoque in *Epitom. method. cogn. & curand. partic. corp. affect.* comprobat, ptisanæ nempe cremorem

morem in phthisi convenire. In morbis acutis sæpissime usurpari, supra jam diximus, & ubi acrimonia humorum peccat, medicamenta ex avena parata feliciter cum successu adhibentur. Pari ratione in faucium asperitate & exulceratione, in pulmonum & thoracis vitiis viscidam acremque lympham temperat & corrigit, non minus ac in pleuritide, ubi alias quoque potio ex decocto avenæ addita Tinctura Papaveris rhœad. vel Bellidis passim suadetur.

§. IX.

Sequitur *Radix Cichorii* silvestris vel etiam hortensis, alterum potionis ingrediens paucissimis verbis examinandum. Hujus virtutes adeo decantatæ apud Practicos deprehenduntur, ut nullum fere decoctum aperiens præscribatur, in quo non primum sit radix cichorii. Sale enim alcali temperato acriusculo incisivo, sapore amaricante prædita, optimum habetur hepaticum & aperitivum, diureticum, abstersivum. Hinc in omnibus obstructionibus, vasorum lacteorum, hepatis, lienis, mesenterii ab hisque dependentibus morbis, malo hypochondriaco cachectico, melancholico, scorbuto &c. egregie se commendat. Imprimis vero subjectis biliosis in quibus particulæ sulphuræ oleosæ volatiles salinæ prædominium præ aliis habent, dicata videtur. Ubi massa sanguinea a debita mixtura & proportionem deficit, salinæ acres sulphuræ vero sanguinis & lymphæ partes abundantes phlogosæ, incalcentias sanguinis, scorbutum & alia producant symptomata, ibi egregie particulas acres temperat, inertiam bilis corrigit, vasa renalia stimulat & per urinam

nam salino sulphureas sordes expellit. In febribus intermittentibus unum ex præcipuis specificis ab *Ettmüllero* habetur, propter vim acido resistendi, nec non abstergendi, incidendi viscidum primarum viarum, & ut per inferiora educatur præparandi. Hanc plantam illi qui vitam prolongare conantur sibi commendatam habeant auctor est *Deodatus*. Cumque acidum in ventriculo abundans ex digestionem residuum alcali suo blando temperato infringat, & digestionem amaritie sua stomacho gratissima promoveat, hinc in morbis chronicis quibuscunque felici cum successu adhibetur. Plurimi enim morbi depravatæ ventriculi digestionem, hincque collectis cruditatibus acidis, nidorosis, viscidis ac pituitosis originem debent, quibus per medicamenta congrua sublatis, & digestionem rursum restaurata, chyli laudabilis copia generatur, & sic morbi quoque disparent & expugnantur. Quæ igitur hoc præstent inter ea unum ex primariis est radix cichorii ferme tanquam polychresta cum alimentum medicamenti loco commendanda. Imo ex præcipuis antiscorbuticis radix cichorii celebratur, ubi videlicet fluores corporis peregrinis imbuti sunt particulis massam sanguineam immutantibus, unde hæc a naturali crasi deflectit, & innumerabilium morborum causa fit, cui optime subvenire licet ejusmodi amaricante, aperiente, & per urinam salia peregrina educante medicamento, quale est radix cichorii. Solertissimus in eadem laudanda est *Panarollus Pentec. 3. Obs. 47.* asseritque: plurimos simplici Cichorio silvestri sanatos, quibus tota Pharmacopœa nil quicquam auxilii attulerat. In morbis a vitiis bilis præ aliis hujus vi-

res extolluntur: activitatem enim ejus promovet, ductum cholodochum viscidiorē & spissiorē bile obstructum perquam facile aperit, ut iterum debita quantitate cum succo pancreatico ad boni chyli elaborationem in duodeni sinum descendere possit. Bile enim deficiente protinus cruditates acidæ viscidæ in corpore accumuluntur, neque chyli separatio succedit feliciter, inde sanguis impurus facile fit. In ictero etiam ex obstructione ductuum biliariorum proficua est, dum ductus bilis referat, & vias ordinarias expediendo regurgitationem ad lymphæ massam impedit.

§. X.

Tertium potionis nostræ ingrediens *aqua communis* est, qua nihil in vita humana magis necessarium nihilque utilius invenire licet, utpote ad vitam ejusque conservationem si non omne, potissimum tamen momentum adfert, & certe universale nostræ conservationis præsidium existit. Qua de causa doctissimus *Waldschmidius* aquæ simplici inter omnia potus genera palmam tribuit in *Institut. Med. Rat. p. 108.* utpote quæ jure antiquitatis salubritatis prærogativam obtinet, & in se spectata potus medicus jure meritoque suo dici potest. Hujus eximios, quos præstat, usus satis efferre laudibus vix quisquam poterit; suscepit ante nos id laboris in se *D. Præses* in *Dissertat. de aqua medicina universali* & medicamentum polychrestum aquam simplicem esse, optimis rationibus demonstravit, hinc quemlibet illic remittimus, & hoc loco tantum quædam afferemus quæ ad nostrum scopum facere videntur. Jam dudum vero apud Veteres aquæ usus in medicina medicamentosus innotuit, & aquam simplicem tam ab *Hip-*
cuea

postrate quam a *Galeno* & aliis cum præservationis tum curationis gratia commendatam sæpissime videmus. Ad alimentorum extractionem, chyli progressum ad venas lacteas & ductum thoracicum, nec non ejus mixtionem cum particulis sanguineis, nihil aptius in tota rerum natura sola aqua simplici invenitur. Et certe, si hanc pro potu ordinario Majores nostri retinuissem, innumeris morbis & afflectibus corpora nostra jam carerent. Aqua enim simplex pura pro vehiculo alimentorum omnibus aliis liquidis cerevisia, vino &c. longe præstat, unde remoto aquæ usu & hujus loco cerevisiis vinisque assumptis acidum copiosum in ventriculo atque primis viis valde noxium progignitur, quo abstemii & aquæ potatores plerumque sunt liberi & alieni. Quid? quod ad longam vitam egregie facere aquæ simplicis potum quamplurimis confirmari potest exemplis, quale *Menzelius in Misc. G. Dec. II. An. 10. Obs. 15.* de sene CXX. annorum refert, qui longævitatatis suæ causam nullam aliam proferre potuit, quam potum aquarum simplicium, præsertim illarum, quæ ex scopulis & vividis fontibus scaturiunt, quibus a teneris delectatus fuerat. Et celeb. Scriptor Anglicus *Job. Lokius*, quod vitam tam diu, etiam inter gravissima status negotia protraxisset, & oculorum aciem ad finem usque vitæ integram servasset, soli aquæ potui, qui ipsi ordinarius fuit, adscripsit, teste *Dn. Behrens Sele&. diætet. Sect. III. C. II. §. 1.*

§. XI.

Cum vero aqua sit corpus fluidum cujus particule valde lubricæ & flexiles minutissimis etiam poris se insinuant, hinc solidas & duras partes optime hu-

mectat atque emollit; deinde acidum vitiosum temperat, salia omnis generis dissolvit, dissolutaque in poros suos recipit, & secum per varia corporis emunctoria evehit, quare in morbis, qui a salibus nascuntur aquosorum usus summe est proficiuus. Et inde fit quod in impuritate sanguinis & omnium humorum, in scorbuto, malo hypochondriaco, scabie, lue venerea, pruritu, arthritide vaga scorbutica, stranguria, soda omnibus ferme remediorum generibus palmam præripiat. Quod si etiam ob salium acrimoniam fibrillæ nerveæ spiculis pungentibus vellicantur, & inde dolor oritur egregie diluendo & temperando suum facit officium. Ceterum aquæ potu nihil præstantius motum celeriores partium sulphurearum, qui fons ac scaturigo immodici caloris est, contemperat atque infringit, qua de causa in omnis generis febribus tam intermittentibus quam continuis acutis, nec non in aliis morbis quibus calor p. n. ordinario jungitur, uti fit in scorbuto sic dicto calido, doloribus arthriticis, rheumaticis, præsentissimum auxilium fert. In obstructionibus etiam debellandis omnium optime se gerunt diluentia aquea, quæ resolvendo neque minus copiam pellendo obstructos a lento stagnante humore meatus præstantissime vindicant. Hinc summa cum utilitate in malo hypochondriaco, obstructione hepatis, lienis, mesenterii, renum, mensium, in scorbuto calculo aliisque longis & gravibus passionibus expugnandis aquæ minerales tam calide quam frigide usurpantur; quarum efficacia non tam ad activum minerale principium quam ad aquæ elementum, quod copia assumitur, merito debet referri. Denique haud ignotum

tum est quam eximium usum iufusa herbarum medicarum, potus Thee, Coffe, in morbis chronicis præstent, qui identidem non tam virtuti specificæ herbarum vel calori, sed potius aquæ adscribendus est.

§. XII.

Humectare proprium est aquæ, ut Logici loqui amant, in quarto modo: hinc ubi humiditas in corpore deficit, non aptius quam aqueo potu potest resarciri. Unde pessime ægris suis consulunt ac merito cum *Langio in Epistolis medic.* & *Lindano* culpantur, qui in febribus cum intermittentibus tum ardentibus, ubi per nimium calorem & sanguinis ebullitionem humidum dissipatur & per poros ac perspiracula corporis in auras abigitur, ægris omnem denegant potum, cum potius omni modo, si tantum a nimis frigido arceantur, præsertim circa crisin, & ubi inflammationis primarum viarum metus adest, permittendus sit, quo spirituum & sanguinis impetus inhibeatur, & humidum resarciatur, observato saltim hoc, tutius semper esse frequentius & parcius bibere, quam una vice nimium ingurgitare: hac ratione enim successive alterat, & madorem continuum conservat, unde merito inter febrifuga aqua simplex refertur. Etsi enim simplicissima videatur, summum tamen habet usum, quatenus substantifice, uti *Wedelius in Amœnit. Mater. Medic. p. 329.* loquitur, serum in febribus ordinarie deficiens restituit. Cumque serum fluxile, & ad motum aptius reddat, accedente quocunque externo calore poros corporis & integumentorum aperiente, facile transpiratio hoc modo promovetur, & secundum Cl.

Wedelium Dissert. de Aqueor. usu & Abusu p. 22. inter diaphoretica febrio sensu referri potest, dum serum reddit fluxile; modo accedat calor ambiens, tunc fluxilitas lymphæ prompta ad transpiratum redditur. Neque contradictionem ullatenus involvit quod supra diximus, aquam refrigerare, jam vero diaphoresin promovere: sano enim sensu hoc accipiendum est, non quod simul uno eodemque tempore in uno eodemque subjecto refrigeret & calefaciat; sed pro dispositione & indole contentorum in primis viis, nec non sanguinis & humorum varium edat effectum. Humoribus enim in proportionata & debita crasi constitutis, calor quoque æqualis & proportionatus existit; spissescantibus vero illis ad motum ineptiores fiunt, & quo languidior motus, eo quoque calor debilior erit. Exagitato vero motu, serum fluxile reddente, calor quoque exagitur, & excitatur, & sic ad transpirationem corpus aptius redditur, & hac ratione aqua diaphoresin promovere recte dicitur. Salibus vero acribus in sanguinis massa prædominantibus quæ spiculis suis parietes arteriarum ac cordis ipsius musculosas fibras stimulant, & ad celeriores constrictionem eas sollicitant, motus sanguinis tam intestinus quam progressivus celerior factus calorem intensiorem producit. His igitur salibus per aquam simplicem dilutis & disunitis, eorum operatio quoque inhibetur, & per consequens motus & calor remissior evadit, unde optimo jure refrigerare aqua dicitur. Cum vero diaphoretica & diuretica teste *Wedelio* maxime sint symbolica, atque invicem alant affinitatem, hinc inter optima diuretica merito quoque aqua refertur, utpo-

te

te falia humorum in poros suos recipit, & sanguinem crassosque humores dissolvit, circulationem promovet, atque copiosiore secretionem per glandulas renales & tubulos minutissimos adjuvat, quare major in vesica urinaria hujus laticis copia colligitur. Sed aquæ jam meminisse suffecerit, utpote cum nimis longum foret in omnibus quæ aquæ competunt virtutibus enarrandis paulo operosius occupari, ad alia magis necessaria potius progrediendum est.

§. XIII.

Quamvis autem aquæ efficaciam plurimi concedant, & revera hanc polychrestum esse remedium experientia & ratione convicti fateantur, nihilo minus hoc dubii restat, num ullus effectus ab aqua frigida, sed an non potius a calida proveniat, cum omnia frigida adstringant, coagulent, motum sistant, & nervis sint inimica, vitæ quoque infensa; calida vero ventriculum dum roborant, fluxilitatem & motum promoveant, omnibusque partibus sint accepta. Equidem non negamus, quin caloris efficacia in corpore nostro utique sit eximia, neque minus fatemur, multos dari casus ubi solus calor partes læsas restituere & curare valeat, uti in diarrhæa a refrigeratione, in colica, passione hysterica, dolore ventriculi, erysipelate id subinde evenit; attamen calore tantummodo opus est ubi serum vel humiditas flatuosa in corpore abundat, sanguinis crasi ceteroquin satis fluida existente, aut fibræ musculosæ ac nerveæ nimis sunt constrictæ, ibi aqua calida proficua, ut partes foveantur, relaxentur & tono pristino restituantur. Ubi vero talis indicatio non adest, calor vix sufficit, quin imo tunc aqua calida sæpi-

sæpius magis lædit ac nocet quam prodest. Ab infusionibus herbarum relaxationem ac debilitationem toni ventriculi, hincque exortam anorexiam, non semel notavimus. Equidem mihi persuadere nequeo aquam frigidam nocere, nisi ubi ventriculus summe debilitatus est, vel ubi nervosum genus spasmodis obnoxium a frigore læditur. Apparet id in potu quotidiano quem frigidissime solemus absque noxa ingurgitare, nisi in quantitate excedamus, & quod potus frigidus etiam in copia ingestus non facile damno, sed potius magno præsidio atque salutis sit, acidularum potatores, qui ad tres vel aliquot mensuras iis mane quotidie utuntur, id luculenter confirmant.

§. XIV.

Neque solo ratiocinio vel opinione quadam nostra assertio nititur, sed jam ab incunabulis artis usque ad nostra tempora a peritissimis practicum aquam frigidam in quamplurimis affectibus cum laude commendatam legimus. Ita teste *Galeno* in febribus ardentibus aquæ frigidae potus maximopere laudatur, & in causo pro summo remedio habetur, affirmante eodem *Auctore Comment. 4. de Rat. vict. acut. omnes qui non ὀλεθρίως καὶ ἀσωσίως perniciose & incurabiliter decubuerint, fuisse servatos.* Confirmat idem *Schenkius in Observation. lib. VI.* aquam frigidam in febribus acutis sæpe unice profuisse. Cum enim calore summo & impetuosiori sanguinis motu omne serum exhaustum fere sit, & sanguis spissior redditus restitutionem humidi exposcat, sine qua consistere amplius nequit, unicum solatium in aqua frigida, spiritus resolutos quasi & extra sphaeram exorbitantes iterum con-

concentrante, & in motum ordinatum redigente est omnino quærenda. Non equidem placet ille modus fere desperatus largiori & continuato potu aquæ frigidaë febres abigendi, quem commendat *Georg. Hornius in Arca Moſis p. 124.* cujus verba hæc ſunt: *ab alcali ſitis eſt inextinguibilis, niſi per acida & puram aquam, crudam, incoctam, copioſiſſime ingeſtam, etiamſi vomitu, flamma prævalente, regurgitet, donec aqua in ſtomacho remoretur, mox ſequitur ceſſatio ſitis, caloris, ſopor, ſudor, ſanitas intra 12. horas, quod ipſe multoties in acutiſſimis febribus probavi.* Periculofus enim modus eſt, quem pauciora ſubjecta perferre poſſunt, quia tanta copia potus frigidi ad ſanguinem tranſiens protenus eum coagulat, inque motu & fluiditate fiſtit, quare nihil ad vitam & circulum ſanguinis ſalvum pernicioſius excogitari poteſt. Ceterum verum eſt aquam frigidam modice ſumptam calorem febrilem egregie temperare, vires deperditas reſtituere, ſanguinis motum nimium ſpirituumque impetum inhibere, ſicque ad ſanitatem recuperandam plurima conferre; unde ex Veteribus *Cicero Medicorum Celfus libro I. cap. 5.* aquam frigidam maxime commendat his verbis: *neque vero his ſolis quos capitis imbecillitas torquet, uſus aquæ frigidaë prodeſt; ſed iis etiam quas aſſiduæ lippitudines, gravedines, deſtillationes, tonſillæque male habent.* In malo arthritico contuliſſe potum aquæ frigidaë, *Martianus in Hippocrat.* teſtatur, *Bernerium Cardinalem* ſolo aquæ frigidaë potu a podagra perfecte ſanatum fuiſſe. Id quod & *Rondeletius in praxi* affirmat, multoties ſe aquæ frigidaë potu podagricos ſanaſſe. Nec minus iis quorum ſanguis & lymphæ ſalibus excrementiſ

titiis scatent, aquæ frigidaë potus medicina est, ceu colicæ biliosæ, quam *Behrens in select. diætet. sect. III. c. 11. §. 1. p. 311.* aqua frigida curatam refert. *Ingrassias* uti *libro de frigid. potu post. Medic.* refert, Philippum Siciliae Proregem Johannem de Vega, qui sumpto pharmaco segniter purgabatur, super exhibita frigidaë aquæ libra una cum paucis saccharo, feliciter restituit, pro quo medendi genere non solum magnas Ingrassiaë egit gratias Pro-Rex, sed & vas argenteum, ex quo frigidam hauserat, pretii 50. aureorum, dono dedit. In arthritide conducere quoque *Bruerynus de Re Cib. libr. XVI. c. 13.* & *Trincavellius de Curand. Morb. libr. XII. c. 2.* testantur, quemadmodum ejus adminiculo etiam a corpulentia nimia se defendunt virgines, corporis gracilitatem affectantes, referente *Valentino in Dissert. de Filtro lapide §. 5.* Agrestes & plebejæ fortis homines, teste *Cramero in Medicina ducent. & docente p. 107.* febribus ardentibus correpti, largissimo limpidæ aquæ potu sanguinis æstum retundunt. Quid? quod ante paucos annos febris ardente laborantem sola aquæ frigidaë ad satietatem ingurgitatione optime restitutum meminimus, quam & *Pulverinus Medicus Neapolit. in sua Praxi Medic.* sæpius commendat, imprimis urgente siti, ut ægro, quantum uno haustu haurire potest aqua frigida porrigatur; quin & in phrenitide eam præcipit. In mania pro somno inducendo *Rolfincius in Epitom. Meth. cogn. & cur. particul. corp. affect. p. 79.* aquæ frigidaë potum largissimum ad aliquot libras de prædicat.

§. XV.

Denique præcipuum fere & princeps decocti nostri avenacei ingrediens est *nitrum* sal illud ratione virtutis mirabile & omnium laudatissimum. Equidem qui primam hujus decocti compositionem adornarunt lapidem prunellæ adjecerunt, sed tamen hic parum de nitro differt, in eo saltem differentia quædam videtur esse, quod cum sulphur ad ejus præparationem adhibeatur, pars quædam nitri alcalifetur: & inde fluit ratio quare lapis prunellæ cum acido spiritu conflictum edat, quod minime, quando cum nitro puro experimentum instituitur, animadvertitur. Quicquid vero sit, æque proficius lapidis prunellæ ac nitri puri in nostro decocto erit usus. Sunt qui virtutis exaltandi gratia loco nitri suadent nitrum antimoniatum adjiciendum, ut *Joh. Francus* in *seiner Haber Beschreibung* quamvis vero neque hunc modum improbemus, monendum tamen hoc loco esse censeo, quod hoc ipsum non unius ejusdemque sit salinæ indolis, sed ordinario, ut præparatur, duplex sal, videlicet & sal neutrum & arcano duplicato simile figura octoëdria gaudens, & purum nitrum prismaticæ pyramidalis figuræ in eo observetur, siquidem ob defectum sulphuris antimonii sufficientis non potuit omne nitrum quod ad calcinationem antimonii recipitur in sal neutrum converti. Ex quibus jam qui rerum medicarum & chymicarum peritus est, quisque sagacissimus quam facile dijudicabit nitrum antimoniatum optima sane ratione decoctum nostrum præstantissimum ingredi, siquidem duplex exinde virtus, quæ partim aperitiva & diuretica est certe in chronicis affectibus

desideratissima, partim etiam bilis acrimoniam infringers & manifesto refrigerans inde resultat.

§. XVI.

Ut vero de virtutibus quas eximias & vere mirabiles in sanando nitrum possideat & autoritate peritissimorum virorum & ratiocinio atque experientia firma subnixæ quædam afferamus, instituti nostri ratio utique poscere videtur. Primo vero est observatione dignissimum, quod in universa rerum conditarum natura non detur hoc ipso præstantius & præsentius refrigerans, quod tam celeriter immodicum corporis fervorem sitimque deprimat atque extinguat; Et hæc quoque est causa, cur in febrili æstu molestissimo sedando, vel etiam inflammatione interiorum partium compescenda, nitrum omnibus adhuc perspectis cognitisque remediorum generibus sit longissime præferendum. Ea enim est partium, hoc sal constituentium, indoles atque textura, ut motum partium sanguinis sulphurearum intestinum, qui omnis caloris fons atque origo est, protinus temperet atque moderetur, neque ut alia solent refrigerantia acida naturæ infensam humorum coagulationem, sed potius eorum fluxilitatem promoveat. Effectus sane hic nitri singularis atque mirabilis est, ac primum, quod sciam, notatus a Dn. D. Præside, quod videlicet sanguinem coagulatum nigrum fluidum & floridum reddat, sive solum sive in pulveris forma ipsi adjiciatur. Et hæc est ratio quare Medicorum peritiores nitrum in refrigerando & deobstruendo omnibus aliis acidis vel refrigerandi virtute instructis nihil præstantius usque eo depre-

deprehenderint. Etenim præter refrigerium quod corpori affert simul aridas & exsuccas faucium & œsophagi glandulas humectat, quare non certius in sedanda siti hoc ipso datur præsidium, & quoniam ficas & constrictas partes humidas reddit easque relaxat, hinc antispasmodica simul virtute viget excellentissima. Quid enim in spasmo qui permultorum morborum parens vel comes est, sedando, plus proficiat, quam fibras nimium tensas ac rigidas rursus emollire ac relaxare, equidem non video? Quare minus mirandum est, cur in dolorum, cujuscunque generis fuerint, atrociam, inque compescendis hæmorrhagiis enormibus, quarum procreatrices sunt plerumque internarum partium constrictiones spasmodicæ, nullum unquam remedium ipso hoc nitro par reperies. Præterea cum fluxilitatem fervet humorum, simul etiam salinis aciebus ac spiculis sensibiliores fibras pungat atque laceffat, egregie obstructa viscera aperit, emunctoria aperta servat, eaque stimulando excretiones tam per alvum quam per urinam promovet.

§. XVII.

Neque prætereundum hoc loco est, nitrum diaphoretica, quod mirum nonnullis videtur eo quod corpus refrigeret, virtute fulgere: at vero quæ sudorem movent, non semper id calore præstare, anodyna sedativa & terrea bezoardica, quorum virtus diaphoretica non ignota est, luculenter demonstrant; quod si enim nimia & prævalida motricium fibrarum & cutis glandularum a calore aucto vel atroci dolore fortis fit contractio, nullus sudor fluit, sed universa
cutis

cutis spiramenta firmiter clausa & coarctata sunt: simulac vero, temperato vehementiori calore, vel dolore sedato, fibræ evadunt laxiores, protinus liberior sanguinis & feri ad cutis emunctorium fit affluxus, succedente postea longe utilissima perspiratione.

§. XVIII.

Ex quibus omnibus clarissime intelligitur, non sine ratione Practicorum peritiores, præsertim nostro tempore, nitrum mirifice æstimare, tam in omnis generis febre, quam inflammatione compescenda, neque minus spasmodorum ferocia contemperanda. Sed cum omnia hæc copiosius & accuratius deducta sint in nuperrime a D. D. Præsidente habita *Dissertatione de Nitri virtutibus*, hinc quemvis Praxeos medicæ cupidum ad hæc legenda remittimus.

§. XIX.

Saccharum etiam additur nostro potui, quod magis saporis paulo gratioris quam virtutis causa fit; cum vero sint quidam, quorum ventriculus & primæ viæ minus dulcia & fermentescibilia ferre possint, sed potius ab iis vehementer lædantur, hinc consultum fore arbitror, ut probe prius naturas ægrotantium Medici perscrutentur, ne magis damno quam emolumentum sit; præstat tunc semper ea in parciore quam largiori dosi adhibere. Neque tamen in genere saccharum tam infensum naturæ nostræ est & reformidandum, quam vulgo existimatur: firmiore enim ventriculo & tono ejus ac intestinorum vegetiore existente, novimus quotidie per plures annos ingentem sacchari quantitatem ingestam neutiquam nocuisse. Atque singulari *Godofridus Steeghius* saccharum exornat encomio *Art. medic.*

medic. Medicin. theoret. L. II. c. 27. inquiring nutrit album, & quia facile dissolvitur, omnis lentoris expers, sequax, ad omnia cito pervadit membra, quæ & a sordibus quasi eluit, fovet calore, & humiditate, pectus faucesque lenit plurimum, estque quamvis melle dulcius, minus tamen siticulosum. Malunt alii saccharo mel substituere, eo, quod hoc præstantiore abstergendi emolliendi & consolidandi virtute gaudeat; neque nos ab hac sententia discedimus, modo mel fuerit purissimum ex optimis floribus collectum, quale est Rufficum, albisimum, quod fragrantis odoris & gratisfimi saporis est, magisque medicamentosæ virtutis, quam ipsum saccharum videtur.

§. XX.

Quum itaque laudatissimus noster potus tam excellentis virtutis constet ingredientibus, nil dubii est, quin ad expugnandas permultas easque graves ægri-tudines maximam vim atque virtutem obtineat. Etenim ubi obstructions vasorum sunt referandæ, ubi morbofi & excrementitii sales sunt eluendi, viscidum dissolvendum, ac humidum deficiens restituendum est, ibi utique magnum nostra potio auxilium opemque afferet. Quis enim non perspicit hanc ipsam in universam sanguinis & humorum massam agere, & hac ratione etiam partes solidas afficere, quod præcipuum Medici de præstanti remedio desiderium est? Hoc vero non tam ratione earum specierum quas habet & recipit, quam propter aquam puram sinceram ejusque copiam exsequitur. Hæc enim est, quæ fontes sanguinis subeundo ejus motum ac circulum per universi corporis tubulos fluiditatem servando, promovet, hæc est

est quæ lentos & viscidos humores valide fundit atque dissolvit, hæc porro est quæ sales acres diluit & ex corporis sphaera vehit atque eliminat. Ex quo facile intelligitur, in omnibus morbis a Veteribus sic dictis calidis quos Medici mediæ ævi a bilis copia, Recentiores a salium acrimonia deducunt atque derivant, avenaceum hunc potum saluti atque auxilio esse desideratissimo. Neque negari potest, quin in chronicis per multis passionibus quas viscerum obstructions vel humorum stagnationes sustinent, laudatissimam ferre opem possit, quemadmodum etiam, experientia, hac in re confirmamur. Placet vero hujus virtutes paulo specialius rimari, ac quid in medendo possit, quid non possit, circumspicere.

§. XXI.

Primo omnium vero non possumus non nostrum potum dignis laudibus ad omnem febrilem æstum extinguendum commendare; quid enim ad sitim sedandam ipsa aqua & nitro convenientius sit, quid ad calidissimam partium sulphurearum sanguinis intestinam agitationem temperandam ipso quoque nitro efficacius sit, & quid bilis in primis viis stabulantis acredinem & fervorem magis mitiget ipso hoc nostro potu, equidem non video. Commodissime itaque in paroxysmo omnium, quæ intermittunt, febrium pro ordinario potu satis etiam liberaliori quantitate bibitur, utpote non modo primarum viarum sordes, quæ febrilem subinde fomitem augent, egregie abstergit, sed & humores & sanguinem fluxiliores reddendo, neque minus fibras quæ sub omni intensiori æstu

æstu valde tensæ & constrictæ sunt relaxando efficit, ut corpus ad sudorem, qui remittente febris impetu non sine felici successu profluit, eo melius disponatur. De hujus vero remedii in febre tertiana efficacia ego ipse scilicet testimonium perhibere possum, cum enim nuper admodum tertiana vehementi corripiebar nihil fere medicinæ præter unicam hanc potionem avenaceam assumpsi, quam primis statim diebus largissime hausi & per aliquot dies hoc continuavi, ita non modo in sequentibus paroxysmis protinus mitior factus est calor, verum etiam paucio tempore ex toto se febris remisit. Memini quoque in quartanis, quæ sæpius Medicorum scandala sunt feliciter usurpatum fuisse hunc potum, evacuato imprimis mox ab initio convenienti vomitorio aut purgante, corpore, ita enim liberius & citius suam virtutem atque efficaciam exercet.

§. XXII.

Quod attinet ad febres continuas, nihil quoque dubii est quin in hisce quoque potus hic sit longe optimus atque convenientissimus, nam quo intensior est calor, eo plus humidi, sale præsertim nitroso exaltati, desiderat, ut humores nimio æstu dissipatos & vires quoque disjectas restituat. Atque etiam hac in re aquam avenaceam mucilagine imbutam plus simplici aqua præstare minime potest negari, siquidem pura & simplex aqua celerrime per corporis tubulos ejicitur, ubi vero mucilagine quadam dulci ac temperata subacta est, diutius in corpore manet, & fluoribus corporis nostri sese associat, humidumque substantifice restaurat. Et ut liberius mentem nostram exponamus,

mus, profecto in potionibus liquidis congruis & convenienti quantitate ac tempore sumtis, præcipuum sanandi continuas & inflammatorias febres momentum consistit; si ullius enim morbi certe febris natura sæpe sola est optima medicatrix, nec pluribus eget speciosis arte excogitatis aut validioribus remediis, sed simplicissima saltim & liquida amat, quibus nimius æstus temperatur, obstructions solvuntur, & materia morbi naturæ inimica per debita loca excluditur: quæ de causa etiam *Hippocrates libr. IV. de Morbis* aquam omni feбри esse adversissimam pronunciat.

§. XXIII.

Quod de febribus continuis jam diximus, hoc quoque circa variolarum morbillorum & purpuræ tractationem tenendum est, siquidem in his temperantes potus præcipuum curationis momentum absolvent; neque in hisce nostra avenacea ptisana dissuadenda est, ut potius maximam laudem ac commendationem promereatur. Quamvis vero nitrum in morbis salinis & ubi expulsionem valida ad corporis peripheriam opus est, alienum videatur; attamen merito inter ejus debitum usum & abusum in hisce affectibus distinguere arbitramur. Neque minus temperamentorum & temporum morbi, quæ magna sunt curationis momenta, rationem habere oportet, siquidem urgente nimia sanguinis calidi, sub initiis morbi, ebullitione, nitri moderatam dosin magno esse auxilio indies observamus, unde etiam non potest non noster avenaceus potus esse utilisissimus, hoc unico saltim observato, ne nimia in copia, vel nimis etiam frigide, sed potius tepide

pide offeratur, ita enim corpus in continua perspiratione ac diaphoresi conservatur, quæ medentis præcipua ac princeps in hisce affectibus intentio æstimatur.

§. XXIV.

Num vero hic noster potus truculento pestis morbo correptis conveniat, merito in quæstionem venit. Dubitatio ex eo nasci potest, quod nitrum nimis refrigerando virulentum miasma magis in corporis sphaera detineat, nedum illud foras expellat. Sed tamen negari nequit pestis venenum in ventriculo & primis viis potissimum atque celeriter dum cum saliva in ea descendit, inflammationem facile in sphacelum transcurrentem moliri, idque magis hoc efficere, si quando corpora sanguineæ cholericæ temperaturæ offenderit. Quis vero hic nitri usum cum ratione damnare velit meo quidem iudicio non video. Alia vero ratio est ubi corpora fame & viribus exhausta in peste tractanda sunt, ibi utique omnis generis refrigerantia nec non evacuantia plus exitio quam saluti esse solent. Medicorum experientia edocemur. Unde in ipsa peste potionem ex rasura cornu cervi radice scorzonera & avena paratam & ad gratiam edulcoratam a Cl. Gottl. Budæo *Consil. de Peste nuperrim. edit. p. 54. & 70.* præscriptam invenies.

§. XXV.

Quod si vero in ullo morbo, certe in inflammationibus & inflammatoriis omnis generis febribus laudabilem hic noster potus præstat usum. Etenim ex nostra quidem sententia febres ardentes internam plerumque nobilioris partis inflammationem potissimum

causam agnoscunt, & inflammatio nil nisi febris cujusdam partis est, quæ postea universam corporis massam ac totum corpus in consensionem pertrahit. Quod si vero funestæ illæ partium inflammationes sanguinis vitæ infensissima in tubulis stasi atque incarceratione sustineantur, quam protinus dolor rubor ardor partis & pulsus celer sequitur, certe nihil præsentius tali potu, qui sanguinem stagnantem resolvat diluat abstergat inque ordinem reducat, spasmus simul & incendium restinguendo poterit excogitari. Quis enim nostris recentissimis temporibus inter Medicos tam socordis mentis est, qui adversus inflammatorum æstum maximum præsidium esse nitrum ignoret? Inde etiam est quod nitrosa, præsertim sufficiente liquido diluta in pleuritide, peripnevmonia, angina, nephritide, erysipelate, quin imo in ophthalmia, phrenitide atque in inflammatione uteri longe utilissima a solertioribus Practicorum constanti experientia observentur. Accedit & hoc, quod sicuti febrium ita etiam inflammationum, quæ pari fere cum ipsis passu ambulant, natura unica fere & præstantissima sit medicatrix, modo hæc si opus sit sanguinis detractio & congruo potu adjuvetur, ita enim debito & statuto tempore patienter expectato, gravissimus hic morbus usque ad admirationem felicissime sæpe numero vincitur.

§. XXVII.

Quid vero judicandum est de nimis sanguinis per varia loca profluviiis, num etiam in his desideratam noster potus opem afferat? Enormes hæc, sanguinis profusiones ab ejus immodice ebullitione, a spasmodicis vali-

validioribus, præsertim viscerum abdominis internis, & hinc inæquali sanguinis circuitu atque cum impetu ad quasdam partes facta congestione, proficisci, non ignoratum amplius fore arbitramur, & qui circa hanc rem dubitationem quandam animo concipit, is *dissertationem* D.D. Præsidis *de Hemorrhagiis* legendam adire poterit. Cum itaque spasmus causam hæmorrhagarum proximam constituat, & is a sanguinis stagnatione & consveta ejus evacuatione suppressa plerumque suboriatur, nihil certe est quod tam prompte ac expedite stagnantem sanguinem resolvere & tam celeriter spasticas sensibilibus partium stricturas laxare poterit, quam potus noster laudatissimus, cujus omnia ingredientia hisce prædictis indicationibus satis faciunt. Qua de causa etiam in immodica narium mensium hæmorrhoidum nec minus uteri hæmorrhogia atque hæmoptysi non modo nitrum, sed & potus noster nitro conditus desideratissimam fert opem, imprimis prudenter juncta sanguinis detractione. Incidit mihi quam recensere placet curatio: juvenis XX. annorum de dolore lateris pungitivo & spirandi difficultate laborans sanguinis copiam ejecit, cui successive aliquot pocula nostræ ptisanæ obtuli, quibus sumptis tertio die cum malo rediit in gratiam.

§. XXVIII.

Quum vero graves & longæ quæ corpora nostra affligunt, passiones viscerum obstructione principaliter foveantur, atque adeo si eæ inveteratæ radices egerint, & non solvi possint, insanabiles fiant; hinc si quando mature talis obstructio tollatur, chronici talis modi mali protinus curatio insequitur. Princeps itaque omnis

medentis cura ac intentio in morbis chronicis esse debet ut infarctus viscerum eorumque obstructions præmaturo consilio aperiat, id quod optime perfici posse liquido, copia assumto, cum ratio suadet tum experientia confirmat. Quid hac in re thermarum & acidularum conveniens usus valeat, nemini facile ignotum esse poterit, nisi qui experientia, quæ optime quid præstant remedia edocet, destituitur, vel morborum generationem minus perspectam habet? Cum vero non omni loco & tempore cuivis liceat medicatos fontes adire, utique ut de tali remedio quod similes cum iis habeat affectus ac vires cogitemus necessarium est. An vero convenientius & quod tantum consymbolismum cum aquis medicatis foveat, inveniat, ac nostra portio, quæ aqua sale potenti nitroso in medicina saluberrimæ virtutis, ac præstanti quadam radice correctæ est, cuivis sagacissimorum Medicorum iudicio dijudicandum relinquitur. Maxime omnium vero hanc nostram assertionem experientia optime tuetur: numerosa enim prostant exempla a *Cl. Lowero & Joh. Franc.* aliisque consignata / ubi hic noster potus per aliquot septimanas continuatus in chronicis morbis, præsertim asthmate, dyspnœa, podagra, calculo renum & vesicæ, arthritide vaga scorbutica, malo scorbutico & hypochondriaco, ictero, mensibus obstructis, chlorosi, lippitudine oculorum, scabie & omni sanguinis impuritate miracula fere præstitit, modo interdum ejus usus pilulæ balsamicæ amaræ interponantur.

§. XXIX.

Quammaxime vero cura nostra avenacea scorbuticis

ticis convenit; etenim cum grave hoc non minus quam chronicum malum ex sanguinis circulo languidiori, emunctoriorum obstructione, & inde fluorum corporis nostri sequente magna impuritate proveniat, facile intelligitur ea esse optima mali hujus præsidia, quæ sanguinis circulum promovent, inveteratas obstructions expediunt, neque minus per omnis generis emunctoria excrementitias salino-sulphureas sordes evehunt. Id vero an ulla medicina exequi possit felicius nostro laudatissimo potu, valde dubitandum est, utpote cum decantata illa antiscorbutica calidiora ut sunt cochlearia trifolium fibrinum lignorum decocta & ex arbore pini deprompta remedia mineralibus aquis & simplici hoc nostro potu longe multumque sint inferiora. Quin imo hæc ipsa plus exitio quam salutis fuisse non semel fuit observatum. Cum vero truculentia doloris arthritici qui graviter sæpe numero artus exercet vagam vel fixam sedem in iis occupando plerumque scorbutici morbi & lymphæ impuræ foboles sit, hinc etiam eodem modo hæc est tractanda. Et profecto si in ullo morbo certe in hoc præsentissime efficaciam suam exerit, id quod conpluribus experimentis constat. Magis autem proficit prima regione prius leniori emetico aut laxante evacuata si per aliquot septimanas paulo liberaliori dosi calide vel etiam frigide a calidioribus præsertim subjectis bibatur.

§. XXIX.

Eadem est ratio aliorum dolorum qui corporis partes præsertim capitis membranas divexant, ubi non inferioris efficaciam deprehenditur. Notabile est quod scri-

scribit *Lowerus* feminam per XV. annos capitis dolore vexatam, omnibus aliis frustra adhibitis, sola hac potione per XIV. dies continuata, in integrum fuisse restitutam. Neque in aliis doloribus ut colico, odontalgico, ejus usus disuaderi debet, ut potius maximopere sit commendandus, dummodo, ut Veteres loqui amant, non ex causa frigida sed calida fuerint prognati, i. e. si sensibilia fuerint corpora, quibus magna motuum inest energia, & calor ac bilis abundat; tali enim in casu temperando & humectando non potest non summe esse proficiuus.

§. XXX.

Ceterum in morbis qui ab impuris salibus nascuntur maxime omnium principem noster potus locum sibi vindicat, cujus generis sunt scabies, herpes, serpio, pruritus, gutta rosacea, quibus, uti omnia humida & aquea, ita maxime potus ex avena aqua nitro & radice cichorii est convenientissimus, hac tamen adhibito monito ut prius vel sanguinem nimium detrahāmus, vel alvum ducendo primam regionem prius expurgemus, atque etiam hæc ipsa inter hujus potus usum interponamus.

§. XXXI.

Laudamus vero maximopere ejus insignem usum atque utilitatem in renum & vesicæ vitiis emendandis. Non infensior corporis humani tyrannus ipso grandiori calculo sive in renibus sive in vesica existat, observatur, ob atrociam quibus ægros miserrime excruciat symptomata. Hujus vero generationem sufficiens liquidum impedit, quando viscidarum & tartarearum

rum partium urinosi laticis unionem & concretionem continuo fluiditatis motu prohibet, vel etiam si quæ jam levi nexu concretæ fuerint, rursus dissolvit abstergit abluat & per urinarias vias educit; neque enim in iis qui potu largiori utuntur peregrinus hic hospes facile habitat, sed vitæ sedentariæ, lymphæ viscidioris & potus parcioris plerumque tætus est. Idem statuendum circa dysuriam, & stranguriam est, quæ nunquam non latentem calculum veluti causam agnoscit, primariam, quam data ptisana nostra egregie compescit, præsertim liquore carminativo blandè diuretico spirituofo interposito.

§. XXXII.

Ut vero universa, quæ diximus, in pauca contrahamus, dicimus: ad omnia vitia ac morbos in quibus alias non sine singulari fructu aquis salubribus medicinalis mineralibus thermis & acidulis vel aqua simpliciori purissima aut pluviali utimur, nostrum decoctum esse summe conveniens ac proficiens remedium. Atque adeo ut sicuti cum illis: ita etiam cum hoc cura per aliquot septimanas institui possit.

§. XXXIII.

Quemadmodum vero circa usum omnis generis remediorum, quæ efficacia pollent debito regimine & methodo opus est: ita etiam circa curam avenaceam hoc non debet negligi. Si quis itaque præservationis gratia hac cura uti & ab imminentibus morbis corpus tueri velit, præstat æstivis mensibus si frigidum expetit potum, hanc curam adornare, alio enim

tempore ab ingenti hujus potus frigore cavendum est. Si quando autem morbus vel symptomata id urgeant, expedit mane & quidem calide in lecto hunc potum assumere, ut liberior sit perspiratio; deinceps si loco acicularum hac ptisana uti velimus ad morbos vel præsentis vincendos vel imminentes avertendos, tunc si plethora adest, sanguinem ante detrahendum oportet, & bene laxante primam aëfordibus regionem deplere. Deinde in potu successive est adscendendum: sufficit prima die unam libram assumere, altera addi potest libra dimidia, tertia ad libras duas est veniendum, & ibi quoque persistendum per omnem curæ cursum, quæ tandem balsamico quodam laxante est finienda. Inter hanc curam vero cum omnia aquea tonum ventriculi debilitent, hujus ratio in primis est habenda, quamobrem ante vel etiam post cibum elixir quoddam balsamicum vel stomachicum debita dosi est porrigendum. Peracta vero prandii concoctione, quod plerumque post 4 vel 5 horas fit, dimidiam saltem potus partem haurire licet. Durante hac cura, & aliquo tempore etiam post eam, usum eorum quæ difficilioris sunt concoctionis & malum succum præbent circumcidere oportet.

§. XXXIV.

Quemadmodum autem minerales & alias medicatas aquas frequentissime ad potum ordinarium vel etiam in morbis tam chronicis quam acutis subinde summo cum fructu solemus usurpare: eodem modo loco cerevisiæ vel consueti potus inter cibos vel cum vel sine vino nostra ptisana bibenda. In acutis passionibus

bus ad sitim & æstum restinguendum loco julapi vel ordinarii potus vel cerevisiæ datur convenientissime. Et sicuti porro non semper æque felix effectus protinus ab ipsa cura aquarum mineralium visitur, sed demum peracta ea post aliquot septimanarum spatium fiat: ita etiam si graves & radicati morbi sunt vincendi, non protinus effectus, sed successu temporis percipitur. Et uti frequenti opus est, ut morbus longus expugnetur, aquarum continuatione: ita quoque non mox a potu nostro est desistendum, sed habita ratione circumstantiarum repetendus sive ad tempus continuandus est.

PRæmia quod mancant veræ virtutis amantes,
 Exemplo nobis suavis amice probas.
 Scilicet assequeris medicæ nunc artis honores
 Summos ac meritos, præmia digna viro!
 Gratulor ex animo justos virtutis honores
 Quos & felices opto precorque Tibi.

Nobilissimo Dno. Autori, Doctorando dignissimo,
 Amico suo integerrimo hæc paucula gratu-
 labundus scripsit

IOH. TOBIAS CVRTIVS,
 Bolckenhaynens, Siles, Medic. Cand.

